

V À R I A

Sobre els molins d'origen musulmà a Banyalbufar

RICARD SOTO I COMPANYY

Recentment, els molins de Banyalbufar han estat objecte d'un treball d'investigació arqueològica, publicat a *Estudis Baleàrics*.¹ Un dels problemes més greus que comporta la reconstrucció històrica de la complexa xarxa hidràulica d'aquesta petita vall septentrional² és la manca de documentació existent. En efecte, Banyalbufar, integrat dins del *juz'* de Bunyula i Musu, pertany a una porció no reial, de manera que és absent del *Llibre del Repartiment*, on només s'esmenta la "via" o "carrera" que, sortint de Ciutat, duu a aquell paratge.³ Pel mateix motiu, els dos molins objecte del treball que comento tampoc no són citats a l'inventari reial.⁴

És segurament això el que volen dir els autors de l'article quan esmenten la manca de "documentació escrita referent a Banyalbufar immediata a la conquesta catalana".⁵ Tanmateix, aquesta afirmació no és certa, si tenim en compte fonts documentals diferents al *Llibre de Repartiment*, però que crec que li són absolutament complementàries.⁶ Dins d'aquest tipus de documentació hom pot trobar diverses referències a Banyalbufar.⁷ Una d'elles, que aquí reproduïxo i comento breument, es refereix a dos molins, gairebé segurament els molins de l'article.

¹ Helena KIRCHNER, Josep M. LLURÓ, Ramon MARTÍ, Magdalena RIERA i José TORRES, "Molins d'origen musulmà a Banyalbufar", *Estudis Baleàrics* n.º 21 (1986-87), pp. 77-86.

² M.ª Antònia CARBONERO, *El ma'jil de Banyalbufar (Mallorca)*. Memòria de llicenciatura inèdita, Universitat Autònoma de Barcelona, 1982, i "Terrasses per al cultiu irrigat i distribució social de l'aigua a Banyalbufar (Mallorca)", a *Documents d'anàlisi geogràfica*, n.º 4 (1984).

³ *Còdex Català del Llibre del Repartiment de Mallorca* (ed. a cura de R. Soto), Palma, 1984, fols 35, 36 v. i 48 (pp. 111, 114 i 137).

⁴ *Ibidem* fols 39-40 v. (pp. 119-122).

⁵ "Molins...", p. 86.

⁶ Sobretot *l'Escrivania de Cartes Reials (E.C.R.)* de l'Arxiu del Regne de Mallorca, també coneguda com a *Civitatís et Partis Foranae*.

⁷ Concretament, a la meua memòria de llicenciatura (*Assaig de reconstrucció d'alguns ajza', alqueries i rahals de Mayurqa*, inèdita, Universitat Autònoma de Barcelona, 1978) s'esmentaven 14 documents amb referències diverses a Banyalbufar.

Aquesta identificació és prou clara, tant per la cronologia com per la coincidència de tractar-se de dos molins junts, que fins i tot al mateix document s'esmenten, per segona vegada, com si només es tractés d'un sol molí ("in dicto molendino"). Això sembla coincidir totalment amb la descripció arqueològica que s'en fa d'ells.⁸ El document, emperò, com sol ocórrer als documents més antics de l'E.C.R., és molt poc descriptiu i mal conservat.

El document reproduït conté, apart de les referències als molins objecte d'aquesta nota, interessants referències a la forma de repoblament de Banyalbufar, com ara el fet del domini compartit entre vuit individus dels dos molins, en una data tan primerenca com el 1240. Precisament, la recerca documental respecte Banyalbufar deuria centrar-se en el problema de trobar els mecanismes de repoblació a través dels quals l'antic *ma'jil* passà, sense grans canvis, a mans dels nous pobladors... Però això ja és una altra història, i mereix ésser contada a un altre lloc.

ANNEX DOCUMENTAL

Octubre, 24, 1240.

Venda de quatre parts i mitja a dos molins a Banyalbufar, tinguts per Raimundo de Olusa.

- Minuta de l'E.C.R. Reg. n.º 341 fol 121 v. Alguns petits forats, repartits al llarg de tot el text, dificulten la comprensió d'algunes paraules. No està barrat ni hi ha cap senyal de legalització posterior. No du signatures.

.viii. kalendas novembri.

F. de Stagno, et Bertrandus Richer, et Bn. Richer, et Gomius (?) de Montealbano, et Vinea Mata, et J. Navarre, et P. Spaery, et Bg. Ballistarj, vendimus quibus in solidum tibi Rainaldo Bonatior et tuis illae. iiii. partes et mediam quas habemus in illos duos molendinos quos ratione acquisitionis habemus in vall de Bayns Albafar, et tenemus pro R. de Olusa retento... (forat) nobis et nostris, quod molere tenearis ipsum tu et tui unicuique totum secundum suam partem in dicto molendino bladum nostrum quod... (forat) in dicta valle, videlicet frumentum ad .xvi.enam mensuram et ordeum ad .xi.enam mensuram. Accipimus .lxxxv. solidos malguresos et teneamini de evictione, salvo tamen jura et senioratico et fatiga dicti R. de Olusa et suis... (forat) omnibus sic in cartis continetur. Obligamus bona nostra, et est certum quod P. Spaerius habet duas partes... (forat) partibus et media, et Bertran et fratres sui .ii. et F. de Stagno mediam partem, et alii vendiderunt predictae... (forat) quisquis juramus.

⁸ "Molins...", p. 80: "La construcció d'ambdós molins... es presenta com una unitat..."